

УДК 33.021:330.341.1-026.15(477)

Свидрук І. І.,

к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-КРЕАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ЕКОНОМІКИ ЯК ДЖЕРЕЛО НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОРИВУ УКРАЇНИ

Анотація. Статтю присвячено аналізу впливу креативізації економіки на можливість технологічного прориву національної економіки. Виявлено, що притаманні високотехнологічним галузям гнучкість та адаптивність надають можливість нівелювати ризики впровадження креативних проектів, ухвалювати управлінські рішення щодо перепрофілювання дослідницьких програм і диверсифікації сфер їх використання. Показано, що креативне планування стратегічних напрямків розвитку економічних систем дозволяє створювати сценарії технологічного оновлення та передбачати можливі перешкоди на шляху креативізації економіки. Аналіз динаміки креативної активності вітчизняного бізнесу проведено за видами економічної діяльності та у регіональному розрізі. Доведено, що креативний потенціал економічної системи визначається здатністю створювати конкурентоспроможну високотехнологічну продукцію, що ґрунтується на інтегративній співпраці академічної та прикладної науки і господарських комплексів.

Ключові слова: креативний менеджмент, креативізація економіки, креативна активність, високотехнологічне виробництво, науково-дослідницькі розробки.

Svidruk I. I.,

Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

INTELLECTUAL-CREATIVE ACTIVITIES OF ECONOMIC SUBJECTS AS A SOURCE OF SCIENTIFIC-TECHNOLOGICAL BREAKTHROUGH OF UKRAINE

Abstract. The article is devoted to the analysis of the influence of economic creativeness on the possibility of technological breakthrough of the national economy. It has been revealed that the flexibility and adaptability inherent in high-tech branches make it possible to minimize the risks of introducing creative projects, to make managerial decisions on the re-engineering of research programs and the diversification of their fields of application. It is shown that creative planning of strategic directions of economic systems development allows to create scenarios of technological update and to predict possible obstacles on the way of economic creation. Analysis of dynamics of creative activity of domestic business was conducted by types of economic activities and in the regional context. It is proved that the creative potential of the economic system is determined by the ability to create competitive high-tech products based on the integrative cooperation between academic and applied science and economic complexes.

Key words: creative management, economic creativeness, creative activity, high-tech production, research and development.

DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2018-56-06>

Постановка проблеми. Сучасний розвиток вітчизняного економічного господарства неухильно спрямований у напрямку креативних розробок і впровадження високотехнологічних конкурентоздатних продуктів з високою доданою вартістю. У швидкоплинному середовищі технологічних перетворень економічних процесів підвищується

значення наукоємності конкурентоздатного виробництва, що ґрунтується на наукових дослідженнях, зв'язках між науковими знаннями і виробничими процесами, самовдосконаленні креативного персоналу. На сьогоднішньому етапі постіндустріального розвитку суспільства саме ступінь відповідності застосовуваних технологій та устаткування вимогам

високотехнологічного середовища визначають витрато-, ресурсо- та енергомісткість виробничих процесів. У 2013-2017 рр. частка вітчизняних підприємств, що провадили у своїй діяльності науково-технічні інновації, становила 18,4%, з них технологічне оновлення задекларувало 11,8% підприємств, у т.ч. 5,7% підприємств створювали продуктові інновації, 10,3% – запроваджували процесні нововведення. Серед 13,4% підприємств, що здійснювали нетехнологічні креативні розробки, 8,7% стосувалось організаційних інновацій та 10,2% – маркетингових зрушень. У сфері послуг креативно-інноваційне підприємництво в Україні найчастіше представлене інтернет-підприємцями, веб-фахівцями та креативними студіями з творчими авторськими послугами. Цим сферам найбільшою мірою притаманна висока гнучкість та адаптивність, що дає можливість нівелювати високі ризики впровадження креативних проектів та за необхідності ухвалювати управлінські рішення, стрімке перепрофілювання дослідницьких програм і диверсифікації сфер їх використання. Отож, вивчення питань наукоємності економічних систем спонукало до проведення нашого дослідження і обумовлює його значущість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання пошуку можливостей для науково-технологічного прориву економічних систем на етапі постіндустріалізаційних трансформацій знаходиться в центрі уваги багатьох дослідників. Слід відмітити праці М. П. Бутко, О. В. Попело [2], присвячені ролі інтелектуального капіталу в модернізації економічного простору, дослідження С. А. Давимуки та Л. І. Федулової [4], в яких простежується досвід розбудови креативних секторів національної економіки. Цінними для нашого дослідження виявилися наукові доробки О. Є. Кузьміна, С. В. Князя, В. Й. Жежухи, Н. В. Савіцької [6], Д. Г. Лук'яненка і Т. О. Галахової [7], О. П. Пашенко [8], в яких креативний потенціал підприємства розглядався в якості чинника креативізації технологічних процесів. Водночас слід визнати, що наукові дослідження здебільшого висвітлюють лише окремі аспекти обраної проблематики, а питання системного вивчення впливу креативізації суб'єктів економічної діяльності на можливість креативного прориву національної економіки управління суб'єктами національної економіки на різних рівнях ієрархії до сьогодні залишаються відкритими.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз тенденцій креативізації економіки як фактора технологічного прориву.

Виклад основного матеріалу дослідження. Глобальні економічні перетворення у постіндустріальному суспільстві, розвиток і становлення високотехнологічних галузей забезпечуються переважно за рахунок конвергенції техно-логій на перетині звичних секторів економіки, розширюючи підґрунтя для креативних розробок “проривних” технологій.

Загальні мегатренди глобалізованого суспільства, що включають демографічні зміни, урбанізацію на засадах абсолютної автоматизації, компонують елементи невизначеності та зумовлюють непевність щодо розвитку господарських структур, переборні лише завдяки наполегливим креативним пошукам та відповідним інфраструктурним перетворенням [1]. Креативне планування стратегічних напрямків майбутнього розвитку економічних систем дозволяє створювати потенційні сценарії технологічного оновлення та своєчасно передбачати можливі перешкоди на шляху креативізації економіки. Зростання креативної активності підприємств вимагає використання нових організаційних важелів для стимулювання підвищення продуктивності праці, розробки креативного продукту з високою доданою вартістю, розвитку високотехнологічних та наукоємних виробництв [8]. У 2016-2017 рр. вітчизняному креативному підприємництву була властива структурна перебудова інвестиційних потоків, яка проявилась у зменшенні витрат на інтелектуальні компоненти науково-дослідних розробок (НДР) та переорієнтація фінансових потоків у бік придбання сучасного виробничого обладнання (табл. 1).

Інноваційно-креативний розвиток суспільства, інтеграція національної економічної системи у глобальний світовий науково-економічний простір, застосування високотехнологічних технологій у виробництві вимагають якнайшвидшого посилення наукової складової у діяльності суб'єктів економіки. Проведений нами аналіз динаміки інвестиційної компоненти креативної активності вітчизняного промислового сектора у регіональному розрізі свідчить, що найбільшу активність у період 2013-2017 рр. стабільно виявляли промислові підприємства Запорізької, Дніпропетровської, Харківської областей. Однак динамічний аналіз засвідчує негативні тенденції щодо можливостей вкладення інвестицій у технологічне чи продуктове оновлення, що підтверджує наші спостереження про вплив загальноекономічної нестабільності у державі на готовність підприємств вкладати додаткові кошти в системне технологічне оновлення виробництва.

Таблиця 1

Кількість інноваційно-активних промислових підприємств за напрямками та за видами економічної діяльності у 2016-2017 рр. (од) [5]

Підприємства за галузями	Усього		У тому числі займалися інноваційною діяльністю		З них здійснювали внутрішні НДР	
	2016	2017	2016	2017	2016	2017
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>
Промисловість України	4767	4421	824	834	151	232
Добувна промисловість	233	215	21	20	1	5
Переробна промисловість	3857	3525	751	745	145	222

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	984	901	178	170	13	19
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	304	310	40	48	2	11
виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність	297	289	36	41	2	5
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	21	22	6	7	—	—
виробництво хімічної продукції	163	156	44	37	9	17
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	61	57	29	29	13	16
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої мінеральної продукції	530	461	68	81	7	18
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування	371	336	65	73	13	21
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	104	90	39	36	18	28
виробництво електричного устаткування	170	147	48	36	14	11
виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	332	293	87	77	25	35
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	165	154	61	64	25	31
виробництво меблів, іншої продукції, ремонт і монтаж машин і устаткування	355	309	50	46	4	10
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	294	308	31	35	3	4
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	383	373	21	34	2	1

Для практичної реалізації власних креативно-інноваційних програм у 2017 р. 170 промислових підприємств придбали 832 нові технології (з них 129 – імпорт), у т.ч. 386 технологій (з них 81 – імпорт) було придбано у комплекті з відповідним устаткуванням. Крім того, 305 нових технологій були результатом НДР, понад 100 отримано в якості об'єкта права на інтелектуальну власність, 10 – за національними та міжнародними угодами на придбання технологій та ноу-хау. У 2017 р. промисловими підприємствами України було також створено та передано іншим суб'єктам господарювання 59 креативних технологічних розробок, з яких дві експортовано.

Найбільші темпи падіння фінансування НДР у промислових підприємствах зафіксовані у Луганській (на 94,6% менше, ніж у 2013 р.), Житомирській (на 85,8%) та Вінницькій (на 85,6%) областях. Водночас окремі регіони демонструють певний інвестиційний “прорив”, збільшивши капіталовкладення в креативні розробки у понад 4 рази. Беззаперечними лідерами темпів зростання є Запорізька (у 4,7 рази більше порівняно з 2013 р.), Тернопільська (у 4,5 рази), Кіровоградська та Черкаська (кожна у понад 4,4 рази) області.

Порівняно із 2016 р. регіональна динаміка виглядає дещо збалансованішою, відсутні значні коливання, однак помітною є загальна тенденція до скорочення інвестування у НДР та високотехнологічне устаткування. Найгірші показники темпів змін спостерігаються у Тернопільській (на 76,5% менше, ніж у 2016 р.), Дніпропетровській (на 74,1%) та Вінницькій (на 70,3%) областях. Лідерами

зростання є Запорізька (на 62,6% більше, ніж у 2016 р.), Кіровоградська (на 59,6%) та Сумська (на 57,3%) області.

Загальні обсяги інвестування в продуктове, технологічне та організаційне оновлення вітчизняних промислових підприємств становили у 2017 р. понад 9,1 млрд грн, з них 2,2 млрд грн (24,2%) витрачено на розробку власних та придбання зовнішніх НДР та технологій, 5,9 млрд грн (64,8%) було спрямовано на закупівлю обладнання та програмного забезпечення, 1,1 млрд грн (11,3%) – на інші роботи, пов'язані з генерацією та трансфером знань (зокрема, навчання, проектування, маркетинг). За видами економічної діяльності лідерами інвестування у науково-технічне оновлення промислових підприємств у 2017 р. були галузь виробництва машин і устаткування (1,23 млрд грн або 13,5%) та харчова промисловість (1,14 млрд грн або 12,6%).

Реалізація політики креативізації бізнесу вимагає від підприємств всебічно розвивати багатовекторні зв'язки між наукою та промисловістю і найбільш повною мірою використовувати можливості як наукової інфраструктури, так і такого сучасного інструментарію, як кластери та промислово-виробничі зони. Найбільші обсяги інтелектуальної креативної діяльності та НДР в Україні традиційно припадають на заклади вищої освіти та науково-дослідні заклади. У 2018 р. очільниця МОН України Л. Гриневич заявила про практичну відсутність умов для комерціалізації результатів креативних розробок вітчизняних підприємств і репрезентувала, відповідно, низку інституційних

ініціатив, зокрема Закон “Про трансфер технологій”, створення координаційного органу – Національної ради з питань розвитку науки та технологій, а також прийняття Стратегії інноваційного розвитку, в межах якої визначено пріоритетні напрями у сфері розвитку R&D до 2020 року: ядерні дослідження, нові матеріали, IT-технології, агропромисловий комплекс, космічні технології [3].

Загалом у період 2013-2017 рр. з науковими установами, університетами, науково-дослідними інститутами співпрацювало понад 34,4% креативно активних підприємств. Водночас у 2017 р. із науковими організаціями співпрацювало лише 8,4% таких підприємств, а основними їх партнерами були постачальники обладнання, матеріалів та інформаційних ресурсів (у т.ч. програмного забезпечення).

У 2017 р. у загальному по Україні продажем креативного продукту займалось 450 промислових підприємств, а загальний обсяг реалізації становив 17,7 млрд грн. У 2016 р. ці показники становили відповідно 570 підприємств та 20,4 млрд грн (табл. 2), у т.ч. 5,5 млрд грн становили експортні поставки (у 2016 р. – 10,8 млрд грн).

Близько третини вітчизняного креативного продукту відноситься до програмного забезпечення та високих технологій (рис. 1). Обсяг новітнього для відповідного ринку продукту становив 4,5 млрд грн, з них 41,5% експортувалось (у 2016 р. відповідно 7,3 млрд грн та 58,3%).

Таблиця 2

**Реалізація креативних розробок промисловими підприємствами
за видами економічної діяльності у 2016-2017 рр. (од) [5]**

Види економічної діяльності	Кількість підприємств, що реалізували креативну продукцію		У тому числі продукцію, що була новою			
			для ринку		для підприємства	
	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Промисловість України	570	632	142	182	490	503
Добувна промисловість	8	9	–	3	8	7
Переробна промисловість	556	603	140	177	477	478
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	143	144	23	36	135	116
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	21	24	2	6	20	21
виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність	22	27	3	6	19	23
виробництво коксу та продуктів нафто-перероблення	2	3	1	2	2	2
виробництво хімічної продукції	31	33	4	4	30	30
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	25	27	7	6	22	24
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої мінеральної продукції	45	56	8	15	40	48
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування	44	65	8	16	41	53
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	32	32	13	14	19	19
виробництво електричного устаткування	40	29	17	14	30	20
виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	67	70	26	24	51	55
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	51	57	17	24	40	40
виробництво меблів, іншої продукції, ремонт і монтаж машин і устаткування	33	36	11	10	28	27
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	3	10	1	1	3	9
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	3	10	1	1	2	9

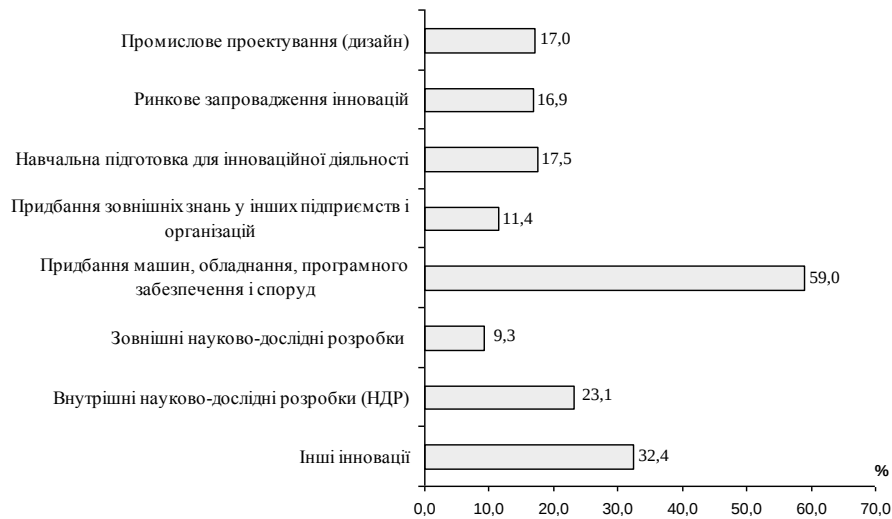

Рис. 1. Розподіл підприємств за напрямками реалізації креативної діяльності у 2013-2017 рр. [5]

Однією з ключових особливостей креативної управлінської парадигми є її націленість на розробку і дистрибуцію проривних технологій, що зумовлює як створення нових споживацьких ринків (як відклик на появу креативного продукту чи креативної бізнес-моделі), так і здатність радикально змінювати чи навіть повністю знищувати існуючі індустріальні галузі [9]. Креативний менеджмент у вітчизняній промисловості за умов становлення й активного поширення шостого технологічного укладу спрямований передусім на управління розвитком інформаційних та нейронних мереж, розробок на основі штучного інтелекту, новітніх транспортних систем, біотехнологій. Так, в 2017 р. український стартап People.ai запропонував використання штучного інтелекту для управління відділами продажів. Програмне забезпечення People.ai аналізує та надає рекомендації щодо зростання командної продуктивності сейлз-команд та ефективності торговельних угод. Інша креативна розробка світового значення полягала у роботизованому екзоскелеті для реабілітації рухів кінцівок, оформленому у вигляді модульної конструкції, що управляється за допомогою нейрошолома або нейробрасслетів. Ці та інші креативні розробки свідчать про надзвичайний потенціал творчої співпраці бізнесу та науки, дозволяють стверджувати про можливість технологічного прориву промислового хай-теку та посідання у майбутньому лідерських позицій у системі шостого технологічного укладу.

Динамічний аналіз розподілу за регіонами продажів власних креативних розробок, втілених у конкретну продуктову інновацію у 2013-2017 рр., засвідчив, на жаль, зменшення цього показника в цілому по Україні у понад 2 рази, а серед регіонів за цей період позитивну динаміку демонструють лише Черкаська (із незначним збільшенням на 2,9% порівняно з 2013 р.), Чернігівська (зростання понад у 2,3 рази) та Запорізька (понад 2,4 рази) області. Решта регіонів України у 2017 р. реалізували власного креативного продукту менше, аніж у 2013 р. У порівнянні з 2016 р. результати є дещо кращими,

однак в цілому по Україні та у більшості областей у 2017 р. все ж спостерігається зменшення продажів промисловими підприємствами власної креативної продукції. Найкращі результати зростання демонструють промислові об'єкти Вінницької (на 40,5% більше, ніж у 2016 р.), Чернігівської (на 156,5%) та Миколаївської (на 170,8%) областей.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Таким чином, креативний потенціал економічної системи визначається здатністю створювати конкурентоспроможну високотехнологічну продукцію, що ґрунтується на інтегративній співпраці академічної та прикладної науки і господарських комплексів. У 2017 р. понад 1,8 тис. підприємств створювали й використовували результати креативних досліджень, новітні технології та об'єкти прав інтелектуальної власності. За видами економічної діяльності лідерами були фармацевтичні компанії, виробники транспортних засобів, електронної та оптичної продукції, точного і надточного устаткування, підприємства хімічної галузі. Водночас спостерігається тенденція скорочення кількості підприємств, що створювали креативні розробки та втілювали їх у конкретні продуктові інновації. Витрати на креативні проекти фінансуються здебільшого власними коштами підприємств. Структурна перебудова інвестиційних потоків проявилась у зменшенні витрат на інтелектуальні компоненти креативних досліджень на користь придбання сучасного виробничого обладнання. Отже, попри значні проблеми і складнощі, наявний креативний потенціал вітчизняної економіки дозволяє стверджувати про можливість реалізації в Україні технологічного прориву промислового хай-теку, що сприятиме скорішій інтеграції національної економічної системи у світове креативне співтовариство, що зумовлює необхідність подальших досліджень процесів креативізації суб'єктів національної економіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барна М. Ю. Інтегральна ефективність функціонування та розвитку виробничих систем у національній економіці: теоретико-методологічні аспекти оцінювання : монографія / М. Ю. Барна, М. І. Миронова, Г. І. Башнянин. – Львів : Ліга-Прес, 2017. – 166 с.
2. Бутко М. П. Інтелектуальний капітал як чинник модернізації регіонального економічного простору : монографія / М. П. Бутко, О. В. Попело. – Ніжин : Аспект-Поліграф, 2014. – 372 с.
3. Гриневич Л. Стратегія інноваційного розвитку України враховуватиме Ізраїльський досвід. Виступ на науковій міністерській конференції в Ізраїлі “Thinking Out of the Box” 29 травня 2018 р. / Л. Гриневич [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/strategiya-innovatsijnogo-rozvitku-ukrayini-vrahovuvatime-izrayilskij-dosvid-liliya-grinevich-na-naukovij-ministerskij-konferenciyi-v-izrayili>.
4. Давимука С. А. Креативний сектор економіки: досвід та напрями розбудови : монографія / С. А. Давимука, Л. І. Федулова. – Львів : Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України, 2017. – 528 с.
5. Державна служба статистики. Статистична інформація. Економічна статистика / Наука, технології та інновації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. Креативний потенціал підприємства як чинник формування інноваційних технологічних процесів : монографія / О. Є. Кузьмін, С. В. Князь, В. Й. Жежуха, Н. В. Савіцька – Львів : Триада плюс, 2012. – 464 с.
7. Лук'яненко Д. Г. Феномен креативізації глобальної економіки і менеджменту / Д. Г. Лук'яненко, Т. О. Галахова // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – 2016. – № 23 (3). – С. 12-21.
8. Пащенко О. П. Креативний менеджмент як фактор успішності сучасного бізнесу / О. П. Пащенко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – Вип. 17. – С. 406-410.
9. Crepaldi C. Active inclusion: stocktaking of Council Recommendation (2008) / C. Crepaldi, M. Samek. – Brussels : European Parliament, 2015. – 91 p.
10. Denison E. F. The Sources of Economic Growth in the United States and the Alternatives Before Us / E. F. Denison. – New York : Committee for Economic Development, 1962. – 297 p.

REFERENCES

1. Barna, M. Iu., Myronova, M. I. and Bashnianyn, H. I. (2017), *Intehralna efektyvnist funktsionuvannia ta rozvytku vyrobnychkykh system u natsionalnii ekonomitsi: teoretyko-metodolohichni aspekty otsiniuvannia*, Liha-Pres, Lviv.
2. Butko, M. P. and Popelo, O. V. [2014], *Intelektualnyi kapital yak chynnyk modernizatsii rehionalnoho ekonomichnoho prostoru*, Aspekt-Polihraf, Nizhyn.
3. Hrynevych L. *Stratehiia innovatsijnoho rozvytku Ukrainy vrakhovuvatyme Izrail's'kyj dosvid*. Vystup na naukovi minister'skij konferentsii v Izraili “Thinking Out of the Box” 29 travnia 2018 r., available at : <https://mon.gov.ua/ua/news/strategiya-innovatsijnogo-rozvitku-ukrayini-vrahovuvatime-izrayilskij-dosvid-liliya-grinevich-na-naukovij-ministerskij-konferenciyi-v-izrayili>.
4. Davymuka, S. A. and Fedulova, L. I. (2017), *Kreatyvnyi sektor ekonomiky: dosvid ta napriamy rozbudovy*, Instytut rehionalnykh doslidzhen NAN U, Lviv.
5. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy / Statystychna informatsiia. Ekonomichna statystyka / Nauka, tekhnolohii ta innovatsii., available at : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. Kuzmin, O. Ie., Kniaz, S. V., Zhezhukha, V. I. and Savitska, N. V. (2012), *Kreatyvnyi potentsial pidpryiemstva yak chynnyk formuvannia innovatsiinykh tekhnolohichnykh protsesiv*, Triada plus, Lviv.
7. Luk'ianenko, D. H. and Halakhova, T. O. (2016), *Fenomen kreatyvizatsii hlobal'noi ekonomiky i menedzhmentu*, Naukovyj visnyk Dyplomatychnoi akademii Ukrainy, № 23 (3), s. 12-21.
8. Paschenko, O. P. (2017), *Kreatyvnyj menedzhment iak faktor uspihnosti suchasnoho biznesu*, Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky, vyp. 17, s. 406-410.
9. Crepaldi, C. and Samek, M. (2015), *Active inclusion: stocktaking of Council Recommendation (2008)*, European Parliament, Brussels.
10. Denison E. F. (1962), *The Sources of Economic Growth in the United States and the Alternatives Before Us*, New York : Committee for Economic Development, 297 p.